Общественно-политическая газета Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

Хӑнты ясӑӈ

Основана
1 ноября 1957 года

22.10.2026
№20 (3704)

Хутӑӈ пәрлӑты хӑтл постӑсы

8-9 »

Хӑнтэт па вухаль мирев лəӈха, калта пойкщӑсӑт. П. Молданов вєрум хур

Касум совхоз 65 ода йис
» 4-5

Тӯкъякӑӈ хурасӑӈ имие
» 7

Финно-угорской ясӈӑтн лӯӈӑтты арӑт сащсӑт
» 14-15

Сăм ямăлты округ пәлньицая йилуп тохтурăт рәпитты юхăтсăт

Тăм 2026-мит олн Сәрханл вошн сăм лекщитты пәлньицая ян тохтур рәпитты юхтăс. Тăм ванăн щи пәлньицайн лыв пăтэла ёмăнхăтл вєрăнтсы.

Олнăлн лыв экзамен иты иньщăссыйт, хута Сәрханл вошн лыв рўтьщăты янхлăт, рәпатая юхăттэлн мет оланăн муй вєрлăт па па арсыр вєрăт оланăн. Щиты ар ол щи пәлньицайн рәпитты тохтурăт тыв юхтум леккăрăт оланăн арсыр әмăщ вєрăт уша павăтсăт. Тыв юхтум кашăн тохтур лупăс, хуты иса пурайн мәшăн ёх пила ăма, тәса рәпитты, мосты щирн лывты лекщитты питл.

Мосл лупты, кăща ёх иса муй вєрлăт, лэлн аршăк хăннєхә пәлньицайн рәпитты щира ат вәнлтыйлсăт па тохтурăта ат йисăт. Щиты округевн вәлты мир тăлана вәлты питлăт.

Здравоохранения департамент айкел хăнты ясăна тулмащтăс:
Надежда Новьюхова

Нивл щурăс сăм лекщитсы

2026-мит ол ăртьян тылăщ мăр Сәрханл вошн сăм лекщитты окружной пәлньицайн нивл щурăс хăннєхә ăмăлсы. Лыв эвăлтэла 3500 хуят щи пәльницая «скорая помощь» тўтăн хопн тәтьлясыйт.

Мәшăн хăннєхә тыв юхăтты пурайн тохтурăта сорашăк рәпитты мосл. Вантэ, щит эвăлт хăннєха еллы вәлупсы уша йил. Щирн мўн атл-хăтл мăр рәпитлўв, – лупăс приём-ной тăхи кăща нє Надина Османова.

Щи тăхийн ияха рәпитлăт: реанимационной тăхи ёх, сăм операция вєрты тохтурăт, рентгенэндоваскулярной леккăрăт па па лекщитты хуятăт.

Тăм ол Ас хăлты тылăщ вўш эвăлт щи пәльницайн 550 хăннєхә сăма искусственной кровообращения щўнк унтасн операцияйт вєрсыйт. Щит мет лавăрт операцияйт. Тохтурăта шєнк шак-пака рәпитты мосл.

Щи тумпи щи пәльницайн нявремăта сăм лекщитты щира ищи операцияйт вєрлыйт, ăртьян тылăщ мăр 280 щимăщ операция вєрсы. Тăм йис щўнкăт унтасн ар нявремăт тăлан пушхиет иты вәлты щир тăйлăт.

Ияха ки лўнăтты, тăм ол щи пәльницайн 3677 хăннєхәя операция вєрсы.

Здравоохранения департамент айкел хăнты ясăна тулмащтăс:
Надежда Рагимова

Грипп мәш эвăлт лавлăсман вәлты мосл

Кашăн ол Ёмвош округев хущи вәлты мира грипп мәш эвăлт прививка лоньщлтăлы. 2026-мит олн ищи лыпăт хойты тылăщ вўш эвăлт тăм вєр тәты питсы. Ай тăхет потты тылăщ олнитты пура вәнты округевн 500 щурăс хуят прививкайн вєрсыйт.

Муйсăр пуртәнăт щи пăта тăм ол вўсыйт?

Щит «Ультрикс Квадри» пуртән – тăм ут нявремăт, кăшана вәлты имет па вән хуятăт пăта вәл. «Совигрипп» па «Флю-М» пуртәннăн – вән хуятăт па пирăщ ёх пăта йил. «Гриппол плюс» пуртән – нявремăт па вән хуятăт пăта питл.

Мăта хуята мет оланăн щи пуртәнăт лоньщлтăты мосл?

Мет оланăн щит:
- 6 тылăщ вўш эвăлт ай пушхăта;
- вәнлтыйлты нявремăта па айлат хуятăта;
- ар мир пила рәпитты хăннєхуятăта;
- кăшана вәлты имета;
- 60 тăл вўш эвăлт вәнлат ёха;
- арсыр хронической мәш тăйты па ванкўтлы кăшитты хуятăта.

Мăта тăхетн щи прививкайт вєрты рăхл?

Щи пуртәнăт тәрум пăта хăннєхуятăт вана вәлты пәльницайт хущи вєрлыйт. Щит вән хуятăт па нявремăт лекщитты хотăтн. Ăшколая муй па садика янхты нявремăт иса щăта прививкайн лоньщлтăлыйт. Вән хуятăт пăта ищи рәпитты тăхета пуртән вєрты пăта тохтурăт вохты щир вәл. Щит пăта кăща ёха мосл пәльницая нємасыя нєпек хăншты.

Щи оланăн вәты мосл:

Ăн мосл прививка вєрты, хән хоньщупсы кăши тăйлăты.

Прививка вєрум юпийн хăннєхә еша вевлы йил, 37,5 вәнты хоньщупсыйн юхăтлы, пуртән лоньщум тăхел еша кăшитл муй па вўртышăка йил. Әхăт и-кăт хăтл мăнум юпийн ăма йил.

Мосл лупты, хуты мет ар хăннєхә грипп муй па ОРВИ мәшнăнăн тăлн кăшитлăт.

Айкел хăнты ясăна тулмащтăс: ***Надежда Вах***

Округ мӯвн вәԓты ешӑк ёх!

Округ дума депутатӑт па ма нынана ащет ёмӑӈхӑтԓ вӯраӈӑн вән вӯща ясӑӈ китԓум!

Тӑм ёмӑӈхӑтԓ мӯӈ мӯвев ԓуватн вәԓты ащет кєши вєрса. Ԓыв така, нумсӑӈа вәԓтэԓ па рәпиттэԓ пӑта семьяйԓаԓ па такӑт. Ԓыв єнумты нявремԓаԓа так нумӑс пунԓӑт, тӯӈа-щирӑӈа вәԓты вәнԓтӑԓӑт. Хә хуят ки вәԓ – хотэв так!

Мӯӈ Югра мӯвевн вәԓты араԓ пєлӑк ащет СВО ԓаԓь хӑрӑтн ԓаԓясԓӑт, ԓәԓн хотӑӈ ёхԓаԓ сайԓты.

Мӯӈ ԓӑӈхаԓӯв тумтак ёш, тумтак кӯр! Няврємԓӑн нын оԓӈӑнӑн ат ишкащԓӑт, рәтԓӑнӑн сӑмӑӈа ат тӑйԓайты! Нын хуԓыева щӯняӈа еԓԓы вәԓаты!

Округ Дума кәща хә
Борис Хохряков

Сӯмӑтвош районӑн мойӈ ёх ԓавӑԓԓыйт

Тӑм ванӑн Екатеринбург вошн ХХХ-мит мӯвтєԓ мир туристической «ЭКСПОТРЭВЕЛ – 2026» ванԓтупсы вєриԓыса.

Мӯӈ Югра мӯвев эвӑԓт Сӯмӑтвош район кәща хә Руслан Александров, Сӯмӑтвош культура комитет ёх, «Нёр-Ойка» турбаза кәща ёх па округ дума депутат Руслан Проводников щий ӑӈхсӑт.

Ԓыв нємасыя Сӯмӑтвош район оԓӑӈӑн «Проводник в Арктику» нємпи кина вєрсӑт. Ԓәԓн тыв мӯӈ хурамӑӈ мӯвева, кевн вәԓты «Нёр-Ойка» турбазая иса мӯв ԓуват эвӑԓт мойԓӑты ёх ат юхтыԓысӑт.

Округ дума айкеԓӈӑн хӑнты ясӑӈа тулмащтӑс:
Наталья Морозова

Округ Дума мирхот

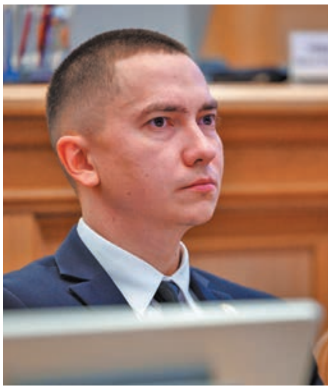

И.С. Лаптев

Ай ӛрамӑт потты тыԓӑщн 8-мит хӑтԓӑн Югра мӯв 8-мит созыв депутатԓӯв оԓӑӈ мирхота ӑктӑщсӑт. Тӑм мирхот хӯв мӑр депутата рәпитты хуят Еремей Айпин пӯншӑс.

Округ дума мирхот пурайн. dumahmao.ru тӑхи хурӈӑн

Округ кәща хә Руслан Кухарук оԓӑӈ ясӑӈ вӯс. Ԓӯв ястӑс:

» Мӯӈ округ мирев пирєсты тӑхета депутатӑт пириты юхтыԓысӑт. Ԓыв вәйтԓэԓ па нынана пунантԓӑт, ԓәԓн нын ӑма ат рәпитсӑты па мир вәԓты вєрӑт нын рәпатайԓӑн унтасн еԓԓы ӑма вәԓты питԓӑт. Щирн ин, йиԓпа пириюм депутатӑт, тӯӈа-щирӑӈа мир кєши рәпитаты.

Денис Корнеев Югра мӯв 8-мит созыв депутатԓӑв 40 хуят нємԓаԓ ястӑс. Щи ёх вет политической партия эвӑԓт: «Единая Россия», «ЛДПР», «КПРФ», «Справедливая Россия», «Новые люди» пирисайт.

Ин округ Думая 17 хуят йиԓпа пирисы. Йиԓпа юхтум айԓат хуят оԓӑӈӑн ястӑԓум, щит Иван Лаптев – хӑнты айԓат хә. Ԓӯв депутата па увӑс мир Ассамблея тӑхия ищи пириса. Сергей 2022-мит оԓ вӯш эвӑԓт СВО ԓаԓь хӑрн вәс. Ԓӯв «За храбрость», «Жуков» па «Суворов» мевԓ посӑтн мӑса. Щирн ин депутат тӑхийн така па тӯӈа-щирӑӈа рәпитты питԓ.

Йиԓпа пириюм депутатӑт округ дума кәща хәя Борис Хохряков пирисэԓ. Щӑԓта па хәԓум хуят депутатӑт эвӑԓт округ дума кәща хә ԓӑӈкӑр ёха пирисайт: Наталья Западнова, Всеволод Кольцов па Еремей Айпин.

Щи юпийн округ дума депутатӑт ԓыв кӯтэԓн вет комитет еԓԓы рәпитты щира ԓэщӑтсӑт.

Кимит вәйтантупсэԓн депутатӑт ищи ар вєр оԓӑӈӑн путӑртсӑт. Ԓыв 13 закон йиԓпатсӑт – щит мӯвӑт-йиӈкӑт оԓӑӈӑн, округ мирев вәԓупсы ԓэщӑтты оԓӑӈӑн, округ бюджет 2026-мит хӑщум оԓн па еԓԓы вәԓты 2027-2028-мит оԓӑта па па вєрӑт оԓӑӈӑн.

Округ Дума ёх вет поступсы оԓӑӈӑн путӑр тәсӑт. И ут оԓӑӈӑн ястӑԓум «О наделении полномочиями сенатора Российской Федерации представителя от Думы Ханты-Мансийского автономного округа –Югры». Щӑԓта округ Дума депутатӑт Александр Новьюхов Российской Федерацияя сенатора пирисэԓ.

Пресс-конференция вәԓум пурайн Наталья Западнова путӑртӑс, хуты «О поддержке семьи, материнства, отцовства и детства в Ханты-Мансийском автономном округе – Югре» поступсы йиԓпатсы.

Щи тумпи ԓӯв ястӑс, муйсӑр вєрӑт округ законӑт хущи йиԓпа пунсайт.

» Йиԓпа закона пунса щи оԓӑӈӑн, хән шәкащты хӑщум няврємӑт йиԓуп хотӑӈ ёх хущи вәԓтэԓн па ӑшкола етшуптӑтэԓ юпийн еԓԓы ки вәнԓтыйԓты питԓӑт, 23 тӑԓа йитэԓ вәнты ԓыв вухн ат сухуптӑсайт, – нәхмӑс Н. Западнова.

Йиԓпа пириюм депутатӑт ещаԓт округев почётной хуят – Василий Семёнович Сондыков па Нижневартовской район почётной хуят – Анатолий Прокопьевич Каууртаев вӯща ясӑӈ путӑртсӑӈӑн. Ԓын лупсӑӈӑн, ԓәԓн йиԓпа пириюм депутатӑт тӯӈа-щирӑӈа, ӑмсыева ат рәпитсӑт.

Путӑр хӑншӑс:
Наталья Краснопеева

Касум совхоз 65 оԓа йис

Касум совхозн рәпитум па пенсияя мăнум хуятăт

Россия мŭв ԓуваттыйн «День работников сельского хозяйства» ёмăӈхăтԓ постăсы. Касум вошн вŭԓы єнмăԓты тăхи 65 оԓа йис.

Ар оԓ мăнăс, мŭӈ совхозэв тывăс, И. Скачко нємпи оԓăӈмит артель 1931-мит оԓн пŭншса. Щăԓта 1939-мит оԓн артель И.В. Сталин нємн пунса па 1958-мит оԓн щит «Правда» колхоз вәс, 1961-мит оԓн – «Казымский» совхоз, 2000-мит оԓн – унитарное предприятие Оленеводческий совхоз «Казымский», 2004-мит оԓн – «Казымская оленеводческая компания».

1958-мит оԓн коллективизация вєр оԓӈитум пурайн хăнты кәртăтн вәԓум колхозăт, щит Вŭтвошн (1-е Мая), Хŭԓорн (Сталин нємуп), Кещԓорн (Калинин нємуп), Помутн (Ворошилов нємуп), Ԓорвошн (Каганович нємуп), Амняйн (Молотов нємуп) ияха кăрăтсыйт. Щăта рәпитты ёх иса Касума вәԓты мăнсăт, щиты Касум вошн «Правда» колхоз тывăс. Тыв кәртăт эвăԓт рәпитты хуятăт юхăтсăт, кәртăтн тәп пирăщ ёх хăщсăт.

Ар пурайн щăта кәща ёха рәпитсăт – Василий Каксин, Михаил Вокуев, Владимир Куликов, Александр Шишкин, Салават Байгузин.

Ар вошăӈ мир совхозн рәпитсăт. Щăта 13 вŭԓы тащ, питы вухсарăт єнмăԓты звероферма, мис єнмăԓты ферма, зоотехникăт па вой леккăр тăхи, пилора-

А.Х. Назырова па С.М. Байгузин

Хурăӈ ванԓтупсы вантԓăт

Ай эви Яна Лозямова арийԓ

ма, хошум ԓәмӑтсух ёнтты тӑхи, вой веԓпӑсԓӑты, хӯԓ веԓпӑсԓӑты ёх тӑхет рәпитсӑт.

Вўԓы нюхи, вой сух, вухсар сух кашӑӈ оԓ мӑр еԓ тыныйԓсӑт. Єплӑӈ єсум йинк, мис вуй вошӑӈ мира лєтут вәс. Юх хотӑт омӑссыйт, пилорамайн ишнет, овӑт вєрсыйт. Ма ая вәсум, нәмлєм, ащєм совхозн рәпитӑс па ищи щи лупты ясӑӈ план вєрман рәпитсӑт.

Ай тӑхет потты тыԓӑщ 9-мит хӑтԓӑн кўлупн вәйтантупсы вєрсы, ёмӑӈхӑтԓ постӑсы. Щив щи хуятӑт юхӑтсӑт, хуйтат пенсияя мӑнты вәнты совхозн рәпитсӑт, хуйтат тӑмхӑтԓ рәпитԓӑт.

Кўлупн вәна пєлка ювум ёх ӑктӑщсӑт, ԓыв пєԓаԓа әмӑщ вантты вәс. Лыв путӑртсӑт, муй вўрн рәпитсӑт. Катра кәртӑӈ ёх совхоз тащ яма ԓавӑԓман тӑйсәԓ. Ийха ар хуят рәпитсӑт па ԓўӈ пурайн кашӑӈ ат вўԓәт вантыйԓман вәсӑт. Иса товийн, сўсн, тӑԓн касԓӑсыйԓман ӑӈхсӑт.

Ԓыв хуԓыева така рәпитсӑт, кәща ясӑӈ хәԓӑнтсӑт па кўтәԓн ям нумӑсн вәсӑт. Щит ӛрӑӈ, тащӑӈ совхоз вәс, хән пенсия пурая йис, ԓыв рўтьщӑты мӑнсӑт.

Ԓывеԓа шаяӈ пӑсан ԓәщӑтсы, етнхот вєрсы, айԓат ёх арӑт арисӑт, хурӑӈ ванԓтупсы ԓәщӑтсы.

Кәртӑӈ кәща ими Алсу Хасимовна Назырова вўща ясӑӈ юхтум хуятӑта лупӑс:

»Ёмӑӈхӑтԓӈӑн пиԓа! Тӑм хӑтԓ кӑт ёмӑӈхӑтԓ постӑсӯв. «День работников сельского хозяйства» па Касум вўԓы тӑйты тӑхи

Питы вухсарӑт єнмӑԓтум касум ёх

65 оԓа йис. 65 оԓ – щит ар оԓ. Тӑм хӑтԓ мўӈ пәмащипа ясӑӈ луплўв щи ёха, хуйтат рәпитсӑт па тӑмхӑтԓ вўԓы тӑйты тащн рәпитԓӑт. Ԓыв совхоз йистәԓн вўԓы тӑйты вєрӑт еԓԓы тәԓӑт. Ар хуят нын кўтанӑн мўӈ мўвевн така рәпитсӑт, ԓәԓн мўвев ӛрӑӈа па тащӑӈа ат йис.

Па пәмащипа лупԓўв Югра мўвев кәщая Руслана Кухарука, промышленность департамент кәщая Виктора Гамузова, Нуви сӑӈхум район кәщая Сергея Маненкова. Ԓыв иса пурайн мўӈева ӑма нётԓӑт па совхозн рәпитум ёха тӑмхӑтԓ ям вўща ясӑӈ китԓӑт.

◆

Хўв ӛш вәԓупсы ар хӑннєхуятӑт рәпитсӑт, щит хуԓт юрємӑты ӑн мосԓ. Тӑм ёмӑӈхӑтԓӈӑн постум вўраӈӑн мўӈ вән вўща ясӑӈ нынана китԓўв! Еԓԓы тәп аршӑк ям нумӑс па ӛр нынана, ԓәԓн тӑм йис щи вєрӑт нух аԓумты, тўӈщирӑӈа, ӑма тӑм вєрӑт еԓԓы ат мӑнԓӑт.

Путӑр хӑншӑс:
Светлана Рандымова

Касум звероферма хущи рәпитум икет

Вўлєӈ ёх ёмӑӈхӑтԓ постӑсы, Касум совхозн 40-мит олимпиада пурайн

2025-мит олӈ Экспоцентр нємуп тăхийн Ёмвошн округев мўв луваттыйн кашăӈ олӈ мăр хәйт-нєӈăт «Товары земли Югорской» тынєсты-лəтăсты хăр вєрлăт. Тəнял олӈ сухăнты кємн ищиты Югра мўвев вəн кәща ёх тăмăщ вəн па хурамăӈ вәйтантупсы вєрсăт, хута сыр-сыр єплăӈ лєтутăт, пурмăсăт муй лəмăтсухăт вантлтăсыйт па тынысыйт.

«Нярса» рәт община тăйлăт

Щи хăтлăтн тынєсты-лəтăсты пăсанăт кўтăтн тывелт-тухелт ăӈх-ман арсыр хăннєхуятăт пила вәйтантыйлсўв па сыр-сыр мўӈева мосты әмăщ айкелăт ăкăтсўв па хурăт вєрсўв. Имултыйн хăнтэт шиваласўв па иньщăссўв, мăта тăхи эвăлт лыв юхăтсăт?

Ма опращ нємєм Зоя Никоновна Тарлина, тăм юхи хăщум олăтн «Нярса» нємуп рәт па хоттел ёх щирн лэщăтум община тăхев тăйлўв. Мўӈ, вантэ, Касум вошн Нуви сăӈхум районэв хуща ар пєлăк вәллўв, воньщумутăт иса кашăӈ олӈ ăкăтлўв, хўл велпăслăлўв па вўлы нюхи мосты пурайн сопаслăлўв.

Тăмăщ рәт общинаев 2020-мит олӈ велщи пўншсэв, щи щирн тăм хăщум кўтн лўв вет ола тəп йис. Сыры мăнум олăтн иса и тăхийн, Касумн вәсўв па нємулты па кәртăта муй вошăта ăн па ăӈхийлсўв. Тăта, вантэ, мєт олăӈ пўш округев мўв луваттыйн лэщăтум тăмăщ вəн тынєсты-лəтăсты хăра юхăтсўв.

Тыв мўӈ арсыр лєтутăт-пурмăсăт, мăта утăт рәт община хуща вәлты ёх-лўв вєрлăт, тэсўв. Щит, ма сыры тăта щи ин лупсум: сыр-сыр лəмăсухăт, потум вўлы нюхет, сорт хўлăт, воньщумутăт па мўӈ ёш-лўвн вєрум юнтутăт.

Зоя Никоновна, муй нăӈ лупты вєритлăн тăм тынєсты-лəтăсты хăра тўвум лєтутлăн-пурмăслăн олăӈăн? Вошăӈ хăннєхуятăтн лəтлыйт муй ăнтә?

«Нярса» рәт па хоттел ёх община кәща нє З.Н. Тарлина лўв хуятлал пила Ёмвошн тынєсты-лəтăсты хăрн. В. Енов вєрум хур

Ма щирємн, ищипа кашăӈ лєтут-пурмăс тыв юхтыйлты хәятн-нєӈăтн ăма лəтты питлыйт. Мўӈ, вантэ, етна пєлка тəп тыв юхăтсўв. Щи пурайн имухты вўянтсўв тăм тынєсты пăсанăт хўваттыйн потлтум сорт хўлăт па вўлы нюхет лакки пунты, лəлн вошăӈ хәятн-нєӈăтн ăмсыева ат вантсыйт па арталăсыйт. Щиты щи әхăт муй лывела мосмитл, щит лыв лəтты щи нумăс елты вєрлăт.

Мєт олăӈăн вошăӈ хăннєхәйт мўӈ эвăлтэва потум вўлы нюхи иньщăслăт, щи юпийн велщи па лєтутăт муй пурмăсăт лəтлăт. Щи пăта ар пєлăк вўлы нюхи мўӈ ăмсыева тăм кўтăтн ел тыныты вєритсўв.

Нынана, алпа, ăм тăмăщ «Нярса» нємуп хоттел ёх щирн лэщăтум община хуща вәлты па рәпитты?

Ăм щи. Мўӈ, вантэ, некоммерческой тăхи щирăтн нух хăншман тăйлыюв. Тăмăщ тынєсты-лəтăсты хăрн кашăӈ олӈ мăр вәлты вєритлўв. Нуви сăӈхум районэв увăс мир тăхи кәщаитн Ёмвоша вохлыюв, лəлн тăмăщ рўщ щирăтн вєрум «Товары земли Югорской» вәйтантупсыйн мўӈ ищиты ăма тынєссўв.

Шєӈк ăм, хуты тăмăщ вəн тынєсты-лəтăсты хăрăт округевн вєрлыйт!

Мосл лупты, Зоя Никоновна Тарлина ай тăхет потты тылăщ 12-мит хăтăлн Тэк кәртăн ар няврємăӈ хоттел хуятăт кўтн тăм нуви тәрум илпия юхтăс. Ищиты айтєлн хăнты нєӈăт ёнтăсты муй вєрăнтты вєра вәнлтылăс. Ăӈкел-ащел ищиты хăнтэӈӈăн вәсӈăн. Ащел кашăӈ хăнты иты хўл па вой велпăслуман рәпитăс. Ăӈкел па ай няврємиет хăтл мăр лавăлты хотн вәс. Юлн иса хăнты ясăӈăн лыв путăртсăт. Щит пăта кашăӈ хăнты нє вєр лўв тэса тăйл. Зоя Никоновна шєӈк ăма тунты пила рәпитл. Лўв нохăр юха ки катласл, ищипа мулты вєрл. Щăлта люмъюх ёша ки вўл, ищиты щи мулты ăм пурмăсые лэщăтл. Щи киньща, вантэ, ащел ики вой-хўл велпăс щирăтн вәс, ăӈкел па кашăӈ пурайн вейт муй тәпрăт иикела тэса ёнтăс.

Щăлта лўӈ пурайн ар мис па лов тăйсăт. Щит пăта шєӈк ар турн сэвăрты щи мосăс. Айтєлн Зоя турн хăрăтн вәс па сыр-сыр лавăртăӈ рәпатайт лэщăтăс.

Хўл велпăслăты вєр лўв ищи шєӈк сăмăӈа тăйсăлэ, вантэ, Ай Ас хуща єнмăс. Әхăт Зоя Тэк кәртăӈ ăшколайн нивăлмит класс етшуптăс па елты щи Ёмвош педагогической училищайн воспитатель нє щира тэса вәнлтылăс. Зоя Никоновна 30 олӈ мăр ай няврємăт лавăлты хотн Касум кәртăн рәпитăс. Яков Тарлин иикел пила хәлум няврєм єнмăлсăӈăн. Мосл лупты, хуты лын няврємлал хулыева хәя-воя йисăт па армияя ăӈхсăт. Ин тăмхăтл ăл щиты ёш пунман Зоя ăн па омăсл. Муйкєм вєритл, иса рәпитл.

Тăта мосванăн лўв 60 ола щи йис. Щит пăта мўӈ лўвела ăм вўща ясăӈ китлўв, Зоя, тумтака па талăӈ ёшн-кўрн вәла, сєма питум хăтлэн ăма, хурамăӈа лэщăтэ! Ăм ясăӈ, ăм пайлы ăш нăӈена!

Путăр хăншăс:
Владимир Енов

Тŭкъякăӈ хурасăӈ имие

Ай әрамăт потты тыԓăщн 9-мит хăтăԓн йис пурмăсăт шавиты «Торум Маа» музей хущи Людмила Калистратовна Зубакина (Гришкина) пиԓа «У семейного очага» нємпи вәйтантупсы вәс.

Людмила Калистратовна Тŭкъякăӈ кәртăн сєма питăс. Лŭв рәт ёхԓаԓ па рәт мŭвԓ оԓăӈăн щиты ястăԓ:

» *Щащєм Тŭкъякăӈ нє – Анастасия Дмитриевна Гришкина (Лельхова). Щатьщащєм па Тŭкъякăӈ хăнты хә – Ефрем Григорьевич Гришкин. Ащєм – Калистрат Григорьевич Гришкин. Лыв ищи Тŭкъякăӈ кәртăн сєма питсăт. Щатьщащєм 1938-мит оԓн хуԓт пєԓы тәсы, щащєм икеԓ хуԓта тŭвум, ăн па вәйтсăԓә. Лŭв ԓапăт няврємԓаԓ пиԓа атәԓт хăщăс, щиты щи вәс, няврємԓаԓ єнмăԓтăс. Лŭв нәптăԓ 78-мит тăԓа ювăнтыйс.*

Ащєм ăӈкєм пиԓа леспромхозн вәйтантсăӈăн па 1950-мит оԓн яха мăнсăӈăн. Вәԓты щира па Тŭкъякăӈ кәрта юхăтсăӈăн. Щи пурайн мŭӈ кәртэв Ас кăт пєлăкн вәс, вәйт пєлăкн па вәнт пєлăкн. Вәнт пєлăкн звероферма вәс, ăӈкєм-ащєм щăта рәпитсăӈăн. Ма щăта сєма питсум. Ăӈкєм-ащєм яӈ няврєм тăйсăӈăн, вет эви па вет пух, ма – оԓăӈ эви. Вән хоттєԓн вәсŭв.

Ма ин па нял няврєм тăйԓум. Ԓапăт хиԓы тăйԓум. Хиԓєм ими тәс. Хиԓнєӈєм икия мăнăс па лŭв кăт эви тăйԓ, мăнєма правнучкайӈăн рŭщ щирн.

Людмила ăшкола етшуптумаԓ юпийн еԓԓы вәнԓтыйԓты щира Пуԓӈавăт воша яӈхăс. Щăта ГПТУ тăхийн хŭԓ лэщăтты хуята вәнԓтыйс. Щитԓ етшуптумаԓ юпийн рәпитты щира Ёмвоша хŭԓ лэщăтты комбината юхтăс.

Щăта Людмила така па яма рәпитăс, комсомол вєрăт яма тәс, «Рыбник» нємпи якты хотн нєӈăт пиԓа арийс. Щирн яма, апрăӈа вәԓтаԓ вŭраӈăн лŭв коммунистической партия кандидата лэщăтса. Щи пурайн лŭв тәп хăс вет тăԓ ԓувата йис.

Тюмень вош эвăԓт щи пурайн телевидения юхтыԓыйс. Людмила Калистратовна, хăнты нєӈие, така па яма рәпитмаԓ хŭватн щий партса, па щи пурайн вєрум кина ролик ар оԓ мăр ванԓтăԓа.

Л.К. Зубакина (Гришкина). Н. Краснопеева вєрум хурӈăн

» *«Хăнты ясăӈ» газетая рәпитты Мария Кузьминичнайн вохсыюм ясӈєм яма тăйтєм вŭраӈăн. Щирн 1994-мит оԓн газетая корреспондента рәпитты мăнсум. Ярхәс оԓ мăр щăта щи рәпитсум па щăԓта пеньщияя мăнсум,* – еԓԓы ясăӈ тәс Людмила Калистратовна.

Лŭв щи хурасуп каркам, апрăӈ хуятые ăԓ юԓн хән омăсԓ? Лŭв ёнтăсты айтєԓн хошăс. Тŭкъякăӈ хуща вәԓмаԓ пурайн нє хуятԓаԓа ёрнасăт мурта ёнтăс.

Ин йис пурмăсăт шавиты «Торум Маа» музей хущи вєрăнтты хăрăтн йиԓпа єнумты ай ёх хăнты пурмăсăт, ԓәмăтсухăт ёнтты вәнԓтăԓ. Хăнты ёрнасăт ай эвета па ай пухăта ёнтăԓ. Муй арат нє лŭв ёнтум ёрнасԓаԓн шәшиԓыԓăт. Людмила Калистратовна Надя хиԓнєӈăԓа нётăс, аԓяс, муй щирн тәсыева пăнтăт па хăншет ёрнаса ёнтты. Ин Надежда Коновалова тәсыева хăнты сухăт ёнтăсты, вєрăнтты хуята йис.

Тăта вәйтантупсыйн лŭв ёнтум хăнты ёрнасԓ, ухшамԓ, тŭрԓопсăԓ па вәсăт.

Йис тŭрԓопăс оԓăӈăн Людмила ястăс:

» *Тăм йис тŭрԓопăс Мария Николаевна Лельхова, щащєм хăннєӈăԓ вєрăс. Йис сăк эԓты лонăн яха кăрăтман. Щит щащєм эԓты ăӈкєма хăщăс, щăԓта па мăнєма питăс.*

Людмила «Ёмвош ёх» нємпи ариты тăхийн муԓтыкєм оԓ арийс. Ин тăм хăтԓ щи нєԓаԓ лŭв кєшеԓа нємасыя ар хăншсăт па әмăщ щирн лŭвеԓа арисєԓ. Ям вŭща ясăӈăн нєԓаԓн путăртсы.

Тăм вәйтантупсыя Людмила Калистратовна няврємԓаԓ, хиԓыԓаԓ, Тŭкъякăӈ кәртăӈ ёхԓаԓ юхтыԓысăт па Ёмвошн вәԓты ԓәйӈнєԓаԓ юхăтсăт, ăня лыптăтн мойԓăса па әмăщ ям ясӈăтн ястăса. Никита Каллистратович Партанов, лŭв рәт хуятԓ, юхтыԓыйс па мойԓупсыйн мойԓăсы.

Мария Эккерт нємасыя Людмила кєши ван путăр ԓŭӈтăс. Александр Константинов Югра мŭв вәна пєлка ювум шуши ёх тăхийн рәпитты хуят па «Югра ԓыԓӈуптăты» нємпи шуши мир оса тăхи эвăԓт ям вŭща ясăӈ лупăс па мойԓупсыйн Людмила мойԓăса.

Ешăк Людмила Калистратовна, мŭӈ нăӈєна тăԓаӈ ёш, тăԓаӈ кŭр ястăԓŭв!

Уяӈа нăӈ пушхиеԓăн пиԓа хŭв нәпăт вәԓа!

Путăр хăншăс:
Наталья Краснопеева

Сӳс поры «Хутӑң пәрлӑты хӑтл»

Лӓңха, калта пойкщӑлӑт

Ёмвошн вәлты «Торум Маа» нємуп музей хуща рәпитты ёх ай тахет потты тылӑщ 14-мит хӑтлӑн Байбалак юхан хонӑңӑн йис вєрӑт шавиман тӑйты пӑта «Хутӑң пәрлӑты хӑтл» вєрсӑт. Увӑс мирев тыв ӑкумсӑт хутңӑт морты мӳва мӑнтэл пӑта, лыв пойкщӑсӑт еллы шәшты тӳң пӑнт, еллы шәшты тӳң ӑш пӑта па тӑлаңа, ӑма вәлты пӑта.

Хӑнтэт па вухаль ёх йис тєлӑн мӳвӑтйиңкӑт пила и нумӑсн вәсӑт, лӓңха, калта пойкщуман вәсӑт.

Ёмӑң хӑрӑт мєт вана тӑйсэл, муй тӑхия ӑкмийлсӑт лӓңха, калта пойкщӑты па йир, поры тәты пӑта. Щимӑщ вән ёмӑң хӑр йис мирев Кӑлтащ Аңкия пойкщӑты тӑхийн тӑйсӑт, Ас кӳтуп ёх ясӑңӑн лӳв альщӑсы – Каттась ими.

Кӑлтащ ими па щирн Най-Аңкия увӑсн вәлты хӑнтэт па вухаль ёх иса пӳш пойкщуман вәсӑт. Йис ёмӑң ясңӑт щирн, щи ими мӳңева памтӑс, муй вӳрн нє хуятӑта, хә хуятӑта кӳтлалн вәлты мосл. Лӳв имета нявремюканты щира вәл, сємa питты пушхӑта лыл рӳв мӑл, имет па нявремӑт лавӑлман тӑйлӑлэ. Щӑлта па хӑннєхә вәлты вәлупсы

Кӑлтащ Аңкия йирты сухӑт лэщӑтлӑт

йит кева шәмӑлты вєр па тӑйл. Щи ими хӑнтэт па вухаль мирев кӳтн – мєт кӑрща тӑйты лӓңх. Сот калт нӳмпи, сот лӓңх нӳмпи вән Най, щиты тӑм ими ёмӑң арӑтн альщӑлы. Лӳв ёмӑң арӑл пӳпи хотн юхи хӑщум атлӑн арила. Щи ар, ёмӑң нёл сєңкман, пӳпи хотн Касум мӳвн ин па щи арила. Касум мӳв – щит Нуви сӑңхум район хуща. Щи вєр лӓңх имен мухты тӑм хӑтл вӳша мӳң нявремӑт ляксӑты вєрӑт уша щи вєрлӑлӳв. Ёмӑң арӑл мухты мӳң вәлэв, муй вӳрн Кӑлтащ Аңкев хилылала вәлты мӳвӑт юкантӑс, муйсӑр вєрӑт лыв лавлӑсман партсайт. Щи вән лӓңхӑт лӳв иса пӳш хилыя тӑйлӑлэ. Щит пӑта хӑнты мирев нумӑсн Вән Аңки мєт йис ёхлӳв лӓңх.

Кӑлтащ Аңки арсыр ёмӑң хурӑт тӑйл. Исторической наукайт кандидат хә Тимофей Молданов ясаңӑн, тӑм хӑтл мирев пойкщӑсӑт Кӑлтащ Аңкев ёмӑң хура – хутӑңа. Щи вєрӑт лӳв ӑма вәллэ, лӳв хуты тӑм хӑтл лӓңха пойкщум вән икия вәс.

Лӳв ясңӑлн, Кӑлтащ Аңки па и ёмӑңа тӑйты хур тӑйл – щит шовӑр. Сӳсн лӓңхев хутӑң хурн морты мӳва щи мӑнл. Щит пӑта поры ан омсӑлтӑлӳв па тӑл тәрумн ӑма вәлтэв пӑта пойкщӑлӳв.

Хутңев морты мӳв пєла сӳсн мӑнл, юхӑтл – товийн. Тӑм пойкщӑты хӑтл Кӑлтащ Аңки хутӑң ёмӑң хурл пӑта щи вєрла. Щирн тӑлн лӳв и хурл морты мӳвн вәл, щит пӑта мӳң пойкщӑлӳв, щӑлтаса ат нётл, – путӑртӑс Тимофей Молданов.

Щирн ки Кӑлтащ Аңки пила мӳң кӑтсыр вән пойкщӑты хӑтл тӑйлӳв: товийн – щит лӳв мӳң мӳвева юхтум хӑтлӑл, сӳсн – морты мӳва мӑнты хӑтлӑл. Щимӑщ пойкщӑты хӑтлӑт йисн вєрӑнтсӑт щи лӓңх лупас шавиман тӑюм ёх. Лыв Кӑлтащ кәртӑн вәсӑт, ӑхӑт па Мӳликәрта касӑлсӑт. Щи пойкщӑты

хӑтԓ пӑта йиԓуп ԓєтут па щӑшкан сухӑт шавиман тӑйсӑт.

Йисн иса пӯш тәрум щира вәсӑт, мӑта хӑтԓ хутӈӑт юхӑтԓӑт муй па мӑнԓӑт, щи хӑтԓӑтн щи поры пӑсан вєрӑнтсӑт.

Нуви хутӑӈ – щит лӛӈх хур. Щит пӑта лӯв ӑԓ тухлӑӈ воя ӑн тӑйса, хӑнтэт кӯтн тәп лӛӈх ёмӑӈ хур щира тӑйса.

Тӑм хӑтԓ Каттась курт, Муԓикәрт йис щир ӑн тӑйԓӑт, вош вӯла йиты питсӑт. Щӑта вәԓум ёх ара мӑнсӑт, ищимурт йис пойкщӑты вєрӑт щӑԓтаса мӑнум ёх нумӑсн хӑщсӑт па йиԓпа єнумты айлат ёха памӑтман вәԓԓӑт.

«Торум Маа» музей хуща вєрты пойкщӑты хӑтԓӑт – щит тӑм йис хӑнтэт па вухаԓь ёх пӑта вєрум ут. Щит йис нумсӑт тӑмхӑтԓ вәнта тәты вєр, щит йис вєрӑт нумӑсн тӑйты пищ.

Увӑс мирӑт вәԓупсы ԓавӑԓты нє Людмила Алфёрова йис рәт ёхԓаԓ щи Кӑԓтащ Аӈки мӯв эвӑԓт вәԓԓӑт. Щит пӑта «Торум Маа» музей хуща тӑмӑщ пойкщӑты хӑтԓӑт вєрӑнтты пищӑт – щит лӯв нумсӑԓ па лӯв ӑрӑԓ.

Щит пӑта щикӯш лӯв арсыр мосты вєр тӑйԓ, ищимурт тӑм пойкщӑты хӑтԓӑта иса пӯш юхтыйԓ.

Тӑм пойкщӑты вєрӑт оԓӑӈӑн юращман путӑртӑԓ, лӯвеԓа вєра әмӑщ лӯв рәтнаԓаԓ мӯв оԓӑӈӑн ястӑты па увӑс хӑнтэтн па увӑс вухаԓь ёхн кӑрща тӑйты лӛӈхӑԓ оԓӑӈӑн путӑртты.

Мӑнєма иса пӯш юращ вәты, ма кӑԓы ԓєрԓам щи ёмӑӈ па щӯняӈ мӯвӑт эвӑԓт вәԓԓӑт – Кӑԓтащ кәрт па Муԓикәрт эвӑԓт. Йис путрӑт щирн, щит Кӑԓтащ Аӈкен лӯв пириюм мӯвԓ. Щит пӑта мӑнєма әмӑщ щи пойкщӑты хӑтԓӑт йиԓпа ԓэщӑтты, – путӑртӑс лӯв.

Людмила Алфёрова ясӑӈӑн, хутӑӈ мӑнты хӑтԓ – щит и щирн па и пӯш йис ёхлӯв пойкщӑты вєрӑт нәмӑԓмӑты, кимӑт щирн па мӯвев-йиӈкев пиԓа и нумӑсн вәԓты пищ.

Па и вєр, йис ёхлӯв тәп лӛӈха ёкантум ёмӑӈ хӑрӑтн пойкщӑсӑт. Ин пойк пунԓӑт па мӯвн, ищимурт пойка пунум сухӑт па муԓты утӑт Людмила Алфёрова Муԓикәрта тәԓԓә – Кӑԓтащ Аӈкев ёмӑӈ мӯва.

Ма иса утӑт, муй пориԓайт, Муԓикәрта тәԓԓам, щӑта лӯв ӑрӑԓ па мӯӈ ӑрев ищи. Вєра ям, щи ёхлӯв щивеԓт пєԓа кєрԓӑты питсӑт. Мӑнєма әмӑщ вантты, кашӑӈ пӯш мӯӈ пойкщӑты ёхлӯв арашӑк йиԓӯв, – нумсӑԓ ясӑӈа павтӑс щи ими.

Пойкщӑты юхтум мирева мосԓ иса пойкщӑты вєрӑттәса тәты, йис нумсӑт айлат мирева павӑтты.

Тӑм пӯш ӑкмум ёх ям посн аԓьсайт, хән лыв пориюм ԓєтутӑт вӯша

Юхтум ёх хӑнты мир юнтӑн юнтԓӑт

Поры пӑсан. П. Молданов вєрум хурӑт

юхӑтсӑт, нәмӑԓта хутӑӈ кӑр морты мӯв пєԓа кӑртӑщман мӑнсӑт.

Тӑмхӑтԓ «Хутӑӈ пәрԓӑты хӑтԓ» – щит мирев яха пиԓтӑщты хӑтԓ, мӑта хуятлӯв йис ёх нумсӑт пєԓа кєрԓумӑн вәԓԓӑт.

«Торум Маа» музей хуща рәпитты мирев ӑрн йис пойкщӑты вєрӑт тӑм йис вәԓупсыйн еԓԓы мӑнԓӑт, па щи вєрӑт йиԓпа єнумты айлат мирев вӯша юхӑтԓӑт.

Хутӑӈ пәрԓӑты хӑтԓ пойкщумн вәԓтэвн мӯӈ нумӑслӯв па щира кєрԓӑԓӑт, похԓа ӑктӑщԓӑт, вәԓупсы пӑнтэв па щира кӑԓты питԓ. Мӯӈ йис ёхлӯв иты Тәрум ащевн, Кӑԓтащ Аӈкевн аԓюм вәԓупсы ӑшев хӯват, лыв ёкантум вәԓупсы пӑнтэв хӯват ям нумӑсн еԓԓы шәшумлӯв.

Нуви хутӑӈ морты мӯв пєԓа мӑнӑс, тәп вән Аӈки хошум рӯвӑԓ мӯӈ пиԓәва хӑщӑс, лӯв павтум ар ясӈӑԓ хӑннєхә вәԓупсы, хӑннєхә нәпӑт еԓԓы мӑнты пӑта мӯӈ нумӑслӯвн тӑйты питԓӑлӯв.

Тови тәрума кєрԓӑты артӑн щи тухлӑӈ ёмӑӈ вой па щи мӯӈ мӯвева юхӑтԓ. Мӯӈ ԓавԓӑсман вәԓты ёх па щи Кӑԓтащ Аӈкева пори пӑсан омсӑԓтӑлӯв, па уяӈа, щӯняӈа вәԓты пӑта пойкщӑты питлӯв.

Путӑр хӑншӑс:
Пётр Молданов

Рәт мўвԓ пăта ар я̆м вєр вєрԓ

Лыпăт хойты тыԓăщн Россия мўвев хўваттыйн ай няврємăт лавăԓты ёх хăтԓ постăсы. Щимăщ рәпатайн тәп нумсăӈ па каркам хăннєхуятăт рәпитԓăт. Ма няврємăт хăтԓ мăр тăйты нє оԓăӈăн хăншты лăӈхаԓум.

Е.Ю. Тарлина няврємлаԓ пиԓа

Нуви сăӈхум район Сосновка вошн няврємăт хăтԓ мăр тăйты «Алёнушка» нємуп хотн Амня вошăӈ хăнты нєӈие Евгения Юрьевна Тарлина рәпитԓ. Еня Амня вошн сєма питăс па єнмăс. Вән хăнты семьяйн єнмăс, ащеԓ – Юрий Ильич Ерныхов, ăӈкеԓ – Антонина Васильевна вәсӈăн. Ащеԓ вой-хўԓ веԓпăсԓăты хәя вәс, вәнт митрайт иса вәсԓэ. Лын нял няврєм – Любовь, Владислав, Евгения па Альбина єнмăԓсăӈăн.

Евгения Касум ăшколайн вәнлтыԓăс. 1997-мит олн А.И. Герцен нємуп института рәт ясӈăт па культурология вєрăт уша вєрты тăхийн вәнлтыйԓты питăс.

Санкт-Петербург вошн мўӈ, увăс мир студентăт, ийха вәнлтыйлсўв. Щăта вәнлтыйлты пура – щит

Л.С. Алексеева, П.Н. Молданов па Е.Ю. Тарлина

я̆м пура. Мўӈ, айлат ёх, иса хурамăӈ вош вантман я̆ӈхсўв, кашăӈ хăтԓ института мăнты ăш лавăрт ăн вәс. Вантэ, хўв ăш, щос мăр метро карты ăш хўват па автобусн мăнты мосăс, – лупăԓ Евгения Юрьевна.

Щăлта 2018-мит олн па ай няврємăт лавăԓты нєӈа вәнлтылăс па тăм тăԓ 18 оԓа щи йис, хуты ай няврємăт лавăԓты хотн рәпитԓ. Пушхиет пиԓа арсыр әмăщ вєрăт тәԓ.

Я̆ма рәпиттаԓ пăта Нуви сăӈхум район вәнлтăты вєрăт тәты тăхи эвăлт ишăкты нєпек ёша павтăс.

Тăм нєӈие я̆ма па тәса хурамăӈ хурăт хăншăԓ. Мўв-авăт, вәнт ёх, юханăт, вой-хўԓ веԓпăсԓăты ёх, вәнт войт оԓăӈăн хурăт хăншăԓ.

Хурамăӈ мўвԓ, рәт мирԓ сăмăӈа тăйԓăԓэ. Лўв хăншум хурлаԓ хущи щит кăԓ. Йис вәлупсы лавăлман тăйԓăԓэ, няврємăта иса путăртăԓ, муй вўрн рәтлаԓ, опращлаԓ вәсăт. Рәт ясӈевн я̆ма путăртăԓ па няврємлаԓ рәт ясăӈа вәнлтăԓ.

Рәпатайԓ хущи ищи вош ёха хăнты вәлупсы оԓăӈăн путăртăԓ. Вәншăк няврємăт пиԓа ёмăӈхăтԓăта шуши мир ай пурмăсыет вєрԓăт, ванлтупсэт лэщăтԓăт.

Лўв хәт няврєм єнмăԓтăс. Лўв хәԓум няврємԓ: Яна, Елисей па Агата. Щи тумпи апăлнєӈăԓ кăт няврєм па єнмăԓтăс. Даша па Богдан ин вәна йисӈăн, рәпитԓăӈăн. Щăлта и рәтна ай пухие Игорь ищи єнмăԓсăԓэ. Итәх пурайн, мосăӈ, лавăрт вәлдийԓ, вән ăр мосԓ па сăмăӈ хăннєхәя вәԓты мосԓ.

Тăм Амня хăнты нєӈие я̆м, сăмăӈ, нумсăӈ па вещкат ими. Вантԓэн, тăм ăӈкие иса няврємлаԓ пиԓа – вошн, ийха вәнта воньщумут ăкăтты я̆ӈхлăт, тăԓн лухн хәхăтлялăт, юԓн эвилаԓ пиԓа ёнтԓăт, тыйԓăт.

Ийха урокăт вєрԓăт, па нумăс тăйԓ, ләԓн няврємлаԓ я̆м па нумсăӈ хăннєхуятăта ат єнумԓăт.

Евгения Юрьевна хăнты пурмăсăт ёнтăԓ. Няврємлаԓ хурамăӈ хăнты ёрнасăтн, молщаӈăтн ёнтсăԓэ. Па лўв ёнтум пурмăслаԓ Нуви сăӈхум воша этнокультурной центр хуща ванлтупсыя китсăԓэ.

Евгения па нăӈ хоттеԓ ёхлăн, мўӈ нынана вўща ясăӈ китлўв. Па нăӈ мўӈ рәт мўвев пăта шеӈк я̆м вєр вєрлăн, вән пәмащипа луплўв! Воспитателят ёмăӈхăтԓ пиԓа я̆м па сăмăӈ ясӈăт лупты лăӈхаԓум. Хотăӈ ёхлăн пиԓа я̆ма, тăԓаӈа, уяӈа-пищăӈа ат вәлԓăты! Тăԓаӈ ёш, тăԓаӈ кўр нынана!

Путăр хăншăс:
Светлана Рандымова

Ас нопăтты тыԓăщ 12-мит хăтԓ вўш эвăԓт па иса 14-мит хăтԓăт вәнты Ёмвош округев ԓуваттыйн вәԓты киникайт хăншты хәйт-нєӊăт Югра мўв писателят IV-мит мирхота ăкăтсыйт. Щимăщ вуԓаӊ мирхот «Россия» национальной центр тăхийн нємасыя пўншсы. Щи киньща ищи пурайн поэтăт па писателят пиԓа вәйтантыйԓсўв па кўтэвн путрємăсўв.

М.Т. Двинянинова

Йисăӊ-нәптăӊ вухаԓь ими вєрум айкеԓăт

Имуԓтыйн щи хăннєхуятԓўв кўтн мўӊ йисăӊ-нәптăӊ тәс ԓўӊтарăт хăншты вухаԓь ими Мария Двинянинова пиԓа вәйтантсўв па ԓўв ищиты щи мўӊева айкеԓăт вәԓты-хоԓты щирԓаԓ па литературной вєрăт оԓăӊăн ямсыева тәс.

Мария Тихоновна Двинянинова (эви щирăԓн Номина) путăртăс, хуты 1951-мит оԓн Сўмăтвош район Няксимволь кәртăн вой-хўԓ веԓпăсԓăты хоттєԓ ёх хуща тăм нуви тәрум иԓпия юхтăс па айтєԓн иса вухаԓят кўтн вәс па єнмăс.

Ăхăт, 1968-мит оԓн, тăм эвие Няксимволь кәртăԓн нивԓ класс вўшăт вәнты ăшкола-интернат етшуптăс. Щитăԓ сухнуптумăԓ юпийн ԓўв Сўмăтвош кўтуп ăшколайн ăртъяӊ па яӊмит классăтн еԓԓы вәнԓтыйԓты питăс. Тăм нє вєрум айкеԓăт щирн, мўӊ уша павăтсўв, щи йисн шєӊк ар няврєм щăта вәс. Мосԓ лупты щи вєр оԓăӊăн, хуты щи кўтуп ăшкола-интернатн вәԓтаԓ муй па вәнԓтыйԓтаԓ кўтăтн Мария тўрсыйԓ вәтшăты питăс. Щи киньща итәх щосăтн иса путăртты щир ăн па тăйс. Щи вєр пăта арсыр урок мăнты пураитн ԓўв па нєпекăт хўватн вәнԓтыԓăс. Ԓўвеԓ вәнԓтăты нєӊăта па хәята ар пєлăк щиты щи ԓўв вєрум айкеԓԓаԓ нєпека хăншăс па туметн щитăт ԓўӊăтсыйт, ăхăтшăк ушăӊа-сащăӊа вєрсыйт. Щиты вухаԓь эвие араттєԓн хәт тыԓăщ мăр тўрсыйԓ иса хуԓт пєԓы мăнăс. Хән кўтуп ăшколайԓ етшуптăты питăс, мєт юхи хăщум тыԓщăтн Мария веԓщи тумтака йис па тўрсыйԓ ԓўв хущеԓа йиԓпа щи юхтăс.

Ищи пурайн ԓўвеԓ вәнԓтум хăннєхуятăт щиты лупсăт вухаԓь эвия, хуты ԓўв еԓԓы тәп арсыр хăннєхә мәшăт ямăԓты нєӊа вәнԓтыйԓты щирăт тăйԓ. Вантэ, ăшколайн няврємăт вәнԓтăты тўрсыйԓ мәш вєр пăта рәпитты и пўша иса ăн па вєритԓ. Щит пăта Мария нәмăсты питăс, хуты еԓԓы медицинской училищая мăнты мосԓ.

Щи киньща Сўмăтвошăӊ кўтуп ăшкола-интернат етшуптумаԓ юпийн Мария Номина Ялуторовск вошн веԓщи пўншум медицинской училищая мăнăс па щи тăхийн оԓăӊ тăԓ акушер нє щира еԓԓы вәнԓтыйԓты вўсы.

Няԓ-вет тыԓăщ мăнум юпийн ԓўв фельдшер щирн вәнԓтăты тăхия павăтсы.

Кашăӊ пўш медицинской практикая ԓўв Сўмăтвош район пәԓьница хота щи яӊхăс. Ăхăт па щи тăхеԓ эвăԓт 1974-мит оԓн Хулимсунт кәрта фельдшер нє щирн рәпитты китсы. Хулимсунт вухаԓь ясӊеԓ эвăԓт рўщ ясăӊаки кєрăтты, щит «мевтэӊ юхан». Щиты 1996-мит оԓ вәнты Мария Тихоновна ԓўв мирԓ хәйт-нєӊăт па няврємăт арсыр мәш вєрăт ямăԓтуман вәс, вещката рәпитăс.

Имуԓтыйн ма иньщмăсєм ԓўвеԓ, муԓты ԓавăртăӊ муй щухԓасăӊ вєрăт, аԓпа, ԓўв ай тохтура вәԓты рәпатаяԓн вәсăт. Юхԓы пєԓы Мария Тихоновна лупăс, мăтты ки 1986-мит оԓн щимăщ ԓавăртăӊ вєр рәпатайԓ хуща ищипа ԓикмăс.

Ԓыв Хулимсунт кәртэԓ мухты, вантэ, газовой трасса ԓэщăтсы. Щи тăхетн ар рәпата вєрты хăннєхуятăт кўтн вәнт хуща и няврєм шăӊкап ԓавăртăӊ мәшн юхăтсы. Вәнт кәртэԓн рәпитты па газопровод ԓавăԓты хәйт-нєӊăт нємасыя ԓыв пәԓьница хотэԓа айкеԓ рация хўватн китсăт, хуты ай пухлэӊкие вевтам мәша вєра питăс. Щи тăԓн Хулимсунт кәртăӊ фельдшерско-акушерской тăхи хуща ай няврємăт лекщитты тохтур, щăԓта акушер нє па вәс. Ԓын китумтак ай няврєм тăйсăӊăн па щи пăта газопровод трасса хуща вәԓты вәнт кәрта мăнты ăн кашащсăӊăн. Мария Тихоновна сора ăктăщăс па тухԓăӊ хопн щив ищи кўрумн тәсы. Хән ԓўв щи няврєм хуща юхтăс, уша павăтсăԓэ, хуты ԓўв ԓавăртăӊ щирăтн турăх мәшн юхăтсы. Щăԓта санавиация вертолёт рация хўват вохăс, ԓәԓн щи мәшăӊ няврєм Игрим вошăӊ пәԓьница хота сора тәты па мәшԓаԓ тўӊматты. Щи киньща кимит хăтăԓн тухԓăӊ хоп юхтăс па ԓўв щи ай пухлэӊки лекщитты щи тәсԓэ. Ăхăт Мария Тихоновна кимит тухԓăӊ хопн юхи Хулимсунт кәртăԓа щи юхтăс.

Мєт юхи хăщум кўтн тăм йисăӊ-нәптăӊ вухаԓь ими мăнєма лупăс, хуты ԓўв хуԓна Няксимволь кәртăӊ ăшкола-интернатн вәнԓтыйԓмаԓн сыр-сыр стихăт хăншты вўянтăс. Тăмхăтԓ Мария Тихоновна вухаԓь па рўщ ясăӊăн ԓўӊтарăт тәса па шєӊк әмща ԓэщăтԓ. Ин тăта ԓўв мăнєма «Перелётные птицы» нємуп стихăԓ ямсыева ԓўӊăтсăԓэ:

Перелётные птицы на юг
улетают,
Виднеясь в осенней дали
сероватой.
На зимнее время они
улетают,
Тепло забирая с собой.
Только я не хочу улетать,
Остаюсь на родимой
земле.
Суждено мне навеки
здесь жить
На богатой Югорской
земле ...

Путăр хăншăс:
Владимир Енов

Г.А. Кытманова. Л. Гурьева вєрум хур

Тӑмхӑтԓ хӑнты Обатин рәт оԓӑӈӑн хӑншԓум. Поԓнавӑт кәрта ӈӈхмємн ма леккӑр хотн ям хӑнты ими пиԓа вәтаӈа йисум – щит Галина Александровна Кытманова (Обатина). Путӑртумн ма уша вєрсум, ԓыв семьяеԓ йистєԓн ар хуят мир лекщитман вәс.

Щи хӑнты нє рәт мир лекщитман вәԓ

Галина Александровна тӑм ванӑн, лыпӑт хойты тыԓӑщ 19-мит хӑтԓӑн, сєма питум хӑтԓӑԓ постӑсԓэ – 64 оԓа йис. Мўӈ ԓўвеԓа ар хошум ясӑӈ китԓўв – опращԓӑн партум ям вєрӑт еԓԓы тўваԓн, щўняӈа па тумтака вәԓа!

Тӑм хӑнты ими Сўмӑтвош (ин Нуви сӑӈхум) район Касум кәртӑн сєма питӑс. Ащеԓ Алексей Данилович Обатин Ёмвошӑӈ национальной педучилища етшуптумаԓ юпийн рәт кәртӑԓн ай няврємӑт вәнԓтӑс, ӑхӑт культура хот кәщая, хўԓ веԓпӑсԓӑты хәя вәс. Щӑԓта мәшитмаԓ пурайн рыбкооп хот ԓавӑԓты хәя рәпитӑс.

Ӑӈкеԓ Евгения Даниловна хӑнты Ерныхов рәт эвӑԓт вәс. Ԓўв Ёмвошӑӈ национальной медицинской училища етшуптумаԓ юпийн ими леккӑра йис. Рәпатаеԓ щирн ԓыв семьяеԓ ванкўтԓы арсыр кәртӑта вәԓты па рәпитты щира касԓыйԓсӑт. Щиты Касум кәрт эвӑԓт Анеева, Новинской, Тўкъякӑӈ, Поԓнавӑт кәртӑта ӈӈхсӑт па вәсӑт.

» *Хӑнты Тўкъякӑӈ кәртӑн єнумсум, щӑԓта 1974-мит оԓн Поԓнавӑта касӑԓсўв. Мӑнєма ай пурайн әмӑщ вәс, хуты Касум кәртӑн ар пєлӑк хӑнтэт вўԓэт тӑйԓӑт, Вән Ас хонӑӈӑн вәԓты хӑнтэт ԓовӑт, мисӑт, ошӑт па па хот войт тӑйсӑт. Ай пураём – щўняӈ пура, арсыр єпԓӑӈ хӑнты нуви хўԓ ԓєсум, Ас хўват хопн ӈӈхсум, вәщийԓсум*, – Галина Александровна нәмӑԓмӑс.

Тўкъякӑӈ кәртӑн Галя эвие нулевой класса мӑнӑс, щӑԓта 1974-мит оԓн ветмит класс вўш эвӑԓт Поԓнавӑт кәртӑӈ ӑшколайн вәнԓтыԓӑс. Ԓўв яма вәнԓтыԓӑс, щи тумпи арсыр кружок тӑхета ӈӈхиԓӑс.

Ая вәԓмаԓн Галя итәх пурайн ӑӈкеԓ рәпата тӑхия юхтыԓӑс па вантӑс, муй щирн ӑӈкеԓ мәшӑӈ мир вантӑԓ, няврєм тӑйты имет пєԓы шєӈк сӑмӑӈ вәс. Щи пурайн ай эвие нумӑс вєрӑс ищи тохтура йиты, щирн ӑшкола етшуптумаԓ юпийн Ёмвоша юхтӑс. Тӑта экзаменӑт яма мӑс па ӑӈкеԓ иты ими тохтура вәнԓтыйԓты питӑс.

» *Тӑм пура вәнты мўӈ группаев кәща нєӈев Людмила Сергеевна Вахрушева ям нумӑсн нәмман тӑйԓєм. Ԓўв мўӈев латынь ясӑӈа па «фармакология» вєра вәнԓтӑсԓэ. Мєт вуԓаӈ практика вєр Сәрханԓ пәԓьницайн тәсум. Иса государственной экзаменӑт яма мӑсԓам. Еша Ёмвошн вәсум па рәпитсум, щӑԓта рәт Поԓнавӑт кәртєма кєрԓӑсум. Щи пурайн Ирина эвєм сєма питӑс. Няврємєм єнмӑԓтуман юԓн омӑссум, щӑԓта ӑшкола-интернат хуща рәпитсум, вантэ, кәртӑӈ пәԓьницайн тӑхи ӑнтәм вәс. Тәп 1989-мит оԓн пәԓьницая рәпитты вохсыюм. Щӑта ар ям па мир пєԓы сӑмӑӈ хуят рәпитԓ. Ԓывеԓа вән пәмащипа ясӑӈ луԓԓум. Вантэ, айԓат пурайн тыв рәпитты юхӑтмємн мӑнєма вән тохтурӑт иса пурайн нётсӑт па вәнԓтӑсӑт. Ин ма ищи айԓат ёха сӑмӑӈа нётԓум*, – Галина Александровна лупӑс.

2005-мит оԓн Галина Александровна Ёмвошӑӈ медицинской академияйн вәнԓтыԓӑс па фельдшер-лаборанта йис, тӑм пура вәнты мир лекщитман Поԓнавӑт пәԓьницайн рәпитԓ.

Тӑм кәртӑн ԓўв Василий Николаевич Кытманов икеԓ пиԓа вәйтантыԓӑс. Хәԓумъяӈкєм оԓ ийха, и нумӑсн сӑмӑӈа вәлԓӑӈӑн. Икеԓ арсыр рәпатайт тәс, юхи хӑщум 15 оԓ «Центроспас-Югория» тӑхийн рәпитӑс. Тӑм оԓ вәйт ԓор тыԓӑщ вўш эвӑԓт пенсияя мӑнӑс.

Ԓын Ирина эвӑн 2016-мит оԓн Ёмвошӑӈ медицинской академия етшуптӑс па тохтура йис. Ин Ёмвошн округ пәԓьницайн трансфузиолога рәпитԓ.

Мосԓ лупты, тӑм хӑнты ими Ерныхов рәтәԓ ар хуят мир лекщитман вәс. Ԓўв аӈкаӈкеԓ Анна Григорьевна Ерныхова катра пурайн Мущаӈ кәртӑн ищи нєӈӑт вантман тӑйс па ямӑԓтӑс.

Кытмановӑт-Обатинӑт рәтӑт мир лекщитты вєр тўвман 2014-мит оԓн «Рәпатайӈ рәт» кӑсупсыйн нух питсӑт па щи пурайн округ кәща нє Н.В. Комарова эвӑԓт ишӑкты нєпек па мойԓупсы ёша хоԓумсӑт.

Рўтьщӑты щира ԓўв хўԓ веԓпӑсԓӑты, воньщумут воньщты, тулӑх ӑкӑтты, арсыр хурамӑӈ ӑня лыптӑт па овощӑт єнмӑԓты вєрӑт мосман тӑйԓ. Ԓўв хущеԓа Ёмвош эвӑԓт Гриша па Евгений хиԓєӈаԓ мойӈа юхтыйԓԓӑӈӑн.

Поԓнавӑт кәртӑн вәԓмємн ар хуят тӑм хӑнты имия вән пәмащипа лупсӑт. Ешӑк Галина Александровна, хўв йис, хўв нәпӑт тӑԓаӈа вәԓа!

Путӑр хӑншӑс:
Людмила Шульгина

Пәкӑр кәртӑӊ нумсӑӊ хуят

Ай ӑрамӑт потты тыӆӑщ 18-мит хӑтӑӆн Владимир Евгеньевич Морозов нәптӑӆ 55-мит олӆа йис.

Лӯв Пәкӑр кәртӑн Сӯмӑтвош районӑн сємa питӑс па щӑта єнмӑс. Айтєӆн вой-хӯӆ веӆпӑсӆӑты пєӆы шеӊк сӑмӑӊа вәс. Веӆпӑсӆӑты мутра вѐрӑта аӊкаӊкиеӆ, ӑӊкиеӆ па ащиеӆ элты єнуммаӆ хӯват вәнӆтыйс.

Лӯв аӊкаӊкиеӆ – Евдокия Тихоновна Новьюхова. Ӑӊкиеӆ па Елизавета Романовна Морозова (Рябчикова). Ащиеӆ – Евгений Иванович Морозов.

Владимир Евгеньевич хӑнты ясӊӑӆ ай тєӆн шеӊк ӯма вәйтӆӑӆӆә па ин тӑм хӑтӆ вәнты ясӊиеӆ щи тӑйӆӑӆӆә. Ая вәӆмаӆ пурайн аӊкаӊкеӆ пиӆа турн хӑра турн сэвӑрты, вәнта воньщумӑт воньщты ӑӊхиӆыйс. Лорӑта па пуслӑта холпӑт омӑсты па вантты ӑӊхӑс. Владимир уша вєрсӑӆӆә, хута аӊщащиӆаӆ па вән аӊщащиӆаӆ вой-хӯӆ веӆпӑслуман вәсӑт. Аӊкаӊкеӆ лӯв єнмум тӑхиӆаӆа хиӆәӆ тәтьӆислә. Лэвӑӊ кәртӑӊ лор хӯват вӯӆы хот нюӆӑта, пиӆт ӆавӑӆты нюӆтыйта ӑӊхсӑӊӑн. Щи вѐрӑт Владимир иса нумса пунсӑӆӆә па ин тӑм хӑтӆ вәнты щи мӯвӆйиӊкӑӆ вантыман щий ӑӊхӑӆ. Пиӆт ӆавӑӆты нюӆтыятн йиӆпа єнумты ю̆х элты хӑра сэвӑрӆӑӆӆә, нюр ищи ин тӑм хӑӆт вәнты аӊщащиӆаӆ щӑта веӆпӑсӆуман щи ӑӊхӆӑт, па мӑтты пурайн лӯв хиӆыӆаӆа тӑм тӑхет па аӆты мосӆ.

Тӑӆа йиты пурайн пойтэк па шовӑр катӑӆты щира ӆыс омӑсман ӑӊхӑс. Ӑӊкиеӆ-ащиеӆ ловӑт, мисӑт тӑйсӑт, щӑта па нётты мосӑс. Щиты щи єнмӑс.

Тэк кәртӑн ӑшколайн вәнӆтыйс. Щӑта нивӆ класс етшуптӑс. Армияя ӑӊхӑс па щи ю̆пийн имухты ю̆хи Пәкӑр кәртыеӆа вәӆты щира юхтӑс. Тӑта ими тәс. Имеӆ Юлия Прокопьевна ищи хӑнты хуятые, ар оӆ мӑр Сӯмӑтвошн ӑшколайн ай няврємӑт вәнӆтуман рәпитӑс. Тәнял вӯш элты пеньщияя рӯтьщӑты мӑнӑс.

В.Е. Морозов Юлия имеӆ пиӆа

Владимир Евгеньевич 2000-мит оӆ вӯш эвӑӆт Пәкӑр кәртӑӊ кәща хуята рәпитӆ, тӑм пӯш 26-мит олӆа щи йис. Тӑм кєн рәпата хән? Кәртӑӊ шуши мирӆ кєши сыр-сыр нётупсы вѐрӑт Сӯмӑтвош район кәщайӆаӆ пиӆа ӆэщӑтты мосӆ.

Колхозӑт йира вӯюм пура вӯш эвӑӆт кәртӑн ФАП, ӆапка ин тӑм хӑтӆ вәнты нюр ӑнтәм. Щирн кәртӑӊ мир Тэк кәрта муй Сӯмӑтвоша пәӆьницая па ӆапкая ӑӊхты мосӆ. Владимир Евгеньевич Тэка пәщтая па пеньщи вухӑт тәты ӑӊхтӑӆн пирӑщ хуятӑта ӆєтутн ӆапкайн ӆәтӆӑӆә. Юхи юхӑттаӆ ю̆пийн етн олӆа па кәртӑӊ вән хуятӆаӆа пеньщи вухӑт, ӆєтутӑт тәӆ. Вән хуятӆаӆа ям па әмӑщ хӑнты ясӑӊӑн сыр-сыр вѐрӑт олӆӑӊӑн Владимир Евгеньевич пиӆа путрємӑты. Вән хуятӆаӆн лӯв сӑма рӑхты мосты хӑннєхә.

Тӑӆа йиӆ па пирӑщ ёхӆаӆ вәнтӑн тӯт ю̆хн эвӑтӆиӆӆә па хот овӆаӆа таӆиӆӆә.

Кәртӑӊ ёхӆаӆ мулты вєрӆаӆ пєлкана ки мӑнӆӑт, иса лӯв хущеӆа щи юхӑтӆӑт. Щит, хән пәӆьницая тәты муй па щӑӆта юхи тәты. Мӑта утӑт рәтӆаӆ, хӯв мӯва шавиты пурайн, ищи Владимир Евгеньевич лӯв хопӑӆн муй па буран әхӑӆн нётты щи мӑнӆ.

Хән ма «Торум Маа» йис пурмӑсӑт шавиты тӑхийн рәпитсум, кашӑӊ лӯӊӑн-тӑӆн экспедицияя шуши мир вәӆты кәртӑта ӑӊхтємн Владимир Евгеньевич 2006-мит оӆ вӯш эвӑӆт Тэка, Сэй нюӆа, Ваньщавӑта, Юхӑӊ кәрта, Дёмина па Тӯтӆєвум кәртӑта лӯв хопӆаӆн па әхӑӆӆаӆн мӑнєм тәтьӆислә. Щӑӆта йис пурмӑсӑт тәты нётӑс па йис кәртӑтн хотӑт па лупасӑт хура вӯты. Ар нётупсы лӯв элтәӆа вәс, хән Новьюховӑт, Рябчиковӑт, Неттинӑт рәт ӆєрӑт олӑӊӑн нєпекӑт хӑншсум.

Лӯв информанта вәс, хән ма вой-хӯӆ веӆпӑсӆӑт олӑӊӑн сӯмӑтвош хӑнтэт олӑӊӑн нєпекӑт хӑншсум.

«Торум Маа» йис пурмӑсӑт шавиты тӑхия мултыкєм па хӑнты пурмӑсӑт мӑс.

Владимир Евгеньевич – нумсӑӊ хуят, мутрайӊ, каркам па рәпата пєӆы хӑрщи хӑннєхә.

◆

Нӑӊ ёмӑӊ хӑтӆэн пиӆа вӯща ясӑӊ нӑӊена китӆӯв!

Нӑӊ найӊ-вәртӑӊ хә, рәт мӯвиенӑн тумтака шәшиӆыя па ӑӊха!

Уяӊа-пищӑӊа вәӆа пиӆыен па няврємӆӑн пиӆа, тӧпӑӊ хуятые!

Хӯв йис па хӯв нәпӑт нӑӊена!

Путӑр хӑншӑс:
Наталья Краснопеева

Пермской сăран мўвн финно-угорской ясӈăтн ӆўӈăтты арăт сащсăт

Васы мăнты тыӆăщ 5–8-мит хăтӆăтн Пермской мўв Коми-Пермяцкой округ Кудымкар вулаӈ вошн пермской сăран ясăӈăн ӆўӈтарăт хăншты нє Елена Коньшина финно-угорской писателят ăктăс. Щит удмуртской писатель Вячеслав Ар-Серги, удмуртской поэт Николай Мерзляков, эрзянской поэтесса Татьяна Мокшанова, марийской поэтесса Альбертина Иванова, марийской поэтнăн Игорь Попов, Геннадий Григорьев па ма, вантэ, тăм ванăн рўщ ясăӈ эвăлт путрăт па ӆўӈтарăт тулмащтăты питсум. Мўӈ пиӆэва пермской сăран писателят вәсăт.

Єӈта пăсан пурайн В. Ар-Серги путăртăӆ

Пермской сăран мир па финно-угорской ясӈăтн ӆўӈăтты арăт хәӆăнтсăт

Пермской сăран нє Елена Коньшина рәт ясӈăӆн хурамăӈ ӆўӈăтты арăт хăншăӆ, ар оӆ финно-угорской писателят ёх и нумăсн вәӆ. Тăм оӆн ӆўв президентской грант нётупсы вух унтасн «Созвучие» нємпи киникайӆ єсăӆсăӆә. Щи нєпекн арсыр финно-угорской писателятн хăншум путрăт па ӆўӈăтты арăт хăншман вәӆӆăт. Щит пăта ӆўв рәт мўвăӆа щи ёх мойӈа вохсăӆә.

Щи хăтӆăтн мўӈ Коми-Пермяцкой округ вулаӈ Кудымкар вош эвăлт увăс пєлка яӈхсўв. Кочёво па Сергеевской кәртăӈ ăшколайӈăн вәнӆтăты ёх па няврємăт пиӆа вәйтантыйӆсўв. Мўӈ ӆывеӆа ӆўӈăтты арăт ӆўӈăтсўв па арăт арисўв. Ма наврємăта хăнты мир, мўӈ редакцияев оӆăӈăн путăртсум па Мария Вагатовайн хăншум стихăт па Владимир Еновăн хăншум моньщ ӆўӈăтсум. Ар хуят лупсăт, муйсăр хурамăӈ хăнты ясăӈ.

Щăта мўӈ уша вєрсўв, няврємăт рәт пермской сăран мир йис вәӆупсы оӆăӈăн уша вєрӆăт, щирн рәт ясăӈ вәнӆтуман арăт ариӆăт па якăт якӆăт. Лыв мўӈ пăтэва етнхот аӆьсăт. Шєӈк әмăщ, Кочёво кәртăн стихăт хăншты хәӆум нє вәс, щит Нина Исаева (Бадина), Татьяна Минина (Гончарова) (ăнтәма йис) па Вера Мелехина, ӆўв мўӈ пиӆэва няврємăт пиӆа вәйтантыӆăс.

Мўӈ пăтэва щăта вәӆты ёх арисăт па яксăт. Кочёво кәртăн вәнӆтăты ёх хўвн «Ариты сăм» нємпи тăхи ӆэщăтсăт, шєӈк хурамăӈа арисăт. Сергеевской кәртăӈ ăшколайн няврємăт пермской сăран мир як аӆьсăт.

Кудымкар вошн мўӈ педагогической колледжа па «Герой Советского Союза Николай Кузнецов» нємпи 1-мит вошăӈ

Сергеевской ăшколайн эвет пермской сăран мир як аӆьӆăт. Л. Гурьева вєрум хурăт

ăшколая яӈхсўв. Щăта ищи лӯӈăтты арăт лӯӈăтсўв, мўӈ хәԓсўв, муй щирн айԓат ёх ԓыв стихԓаԓ лӯӈăтсăт. Щи тумпи нyврємăт иньщăссăт, муй щирн путрăт муй лӯӈтарăт хăншты оԓӈитты.

Юхи хăщум хăтԓăн Кудымкар вошн М.П. Лихачёв нємпи киникайт лӯӈăтты хотн єӈта пăсан вәс. Щăта финно-угорской писателят тăм йис суртăт па щитăт тўӈматты вєрăт оԓăӈăн путăртсăт. Интăм финно-угорской ясӈăт айԓтыева вәтшăԓԓўв, щирн писателят киникайԓаԓ кăт ясăӈӈăнăн хăншты питсăт. Щи тумпи ăшколайт хуща рәт ясăӈ урок факультатив иты вєрсы, щирн нявремăт щив ăн яӈхԓăт. Щи вєрăт тўӈматты щира интăм хуԓыева киникайт аудио щирн вєрты мосԓ, щи тумпи ай кинайт вєрты па аԓьты мосԓ, ԓәԓн нявремăта па айԓат ёха әмăщ ат вәс.

Пармайлово кәртăӈ юх хурасăт музейн

Финно-угрăт пермской сăран мир оԓăӈăн уша вєрсăт

Вәйтантупсэт тумпи мўӈева пермской сăран мир йис вәԓупсы оԓăӈăн путăртсы па йис пурмăсăт ԓавăԓты хотăта тәтьԓясыюв.

Щиты мўӈ Пармайлово кәрта яӈхсўв па щăта юх эвăԓт вєрум пермской сăран мир йис путрăт, моньщăт эвăԓт арсыр утăт, ԓәӈхăт вантсўв. Щит 1993-мит оԓн юх нюхрантты хә Егор Фёдорович Утробин вєрты оԓӈитăс. Мєт сыры тăм тăхийн рәпитты имет арăт ариман ещаԓт єтсăт – пермской сăран ясăӈ шєӈк хурамăӈ, итәх ԓыв ясăӈԓаԓ мўӈ хăнты ясӈев пиԓа и хурпет.

Арсыр юх пурмăсăт аԓьман ма хәԓсум: «Тăм пăԓтап ут – щит вәнтăн вәԓты кўԓь», ма юхԓы лупсум, мўӈ хăнты ясӈевн ищимăщ кўԓь ясăӈ па щи ут ищи вәԓԓяԓ.

Юхи хăщум артăн мўӈ пермской сăран мир єпԓăӈ ԓєтутăтн ԓапăтсыюв. Ма веԓщи щи арат арсыр пăԓ нянь ԓєсум – капуста пиԓа, тулхăт пиԓа па па арсыр утăт пиԓа. Экскурсовод нє лупăс:

» *Мўӈ пўӈԓэвн «Сибирский тракт» вән ăш вәԓ, хәнты хўвн па хон пєлăк Китай мўв эвăԓт тыв тынєсты щурас ёх юхтыйԓсăт. Ԓыв тăта щи пурайн мўӈ пăԓ няньԓўв ԓєсăт, ԓывеԓа щимăщ ԓєтут шєӈк мәстăс, щирн ԓыв ищи щимăщ утăт вєрты питсăт – ин лупԓăт, мăтты ки, щит китайской ԓєтут. Ăнтә, щит мўӈ пермской сăран мирев йис ԓєтут.*

ЕԓԓЫ мўӈ Кудымкар вошн П.И. Субботин-Пермяк нємпи краеведческой музейн вәсўв. Щи тăхи 1921-мит оԓн хур хăншты хә Пётр Иванович Субботин-Пермяк пўншăс. Ин щăта 87 щурăс арсыр

Ими пермской сăран мир моньщăӈ утăт оԓăӈăн путăртăԓ

пурмăс ԓавăԓман тăйԓы. Щи кўтн мєт вуԓаӈ – щит йис пура вўш эвăԓт хăщум сăран мир пурмăсăт: карты анăт-сәнăт, тўрԓопсăт, йис хотăт, юх ԓәӈхăт, ԓәмăтсухăт, хурăт па па утăт. Мăнєма щăта «Йис Парма моньщăт» ай кина иты вєрум ут шєӈк әмăщ вантты вәс. Вакуль мăԓăӈ кўԓь оԓăӈăн ай кина мєт пăԓтап вантты вәс. Щăԓта уша вєрсум, пермской сăран мир мўӈ мирев иты и хурпи хопăт, пәнăт па па утăт тăйԓăт. Вантэ, йистєԓн тăм вәнт мўва юхăтмеԓн ԓыв хўԓ па вой веԓпăсԓăсăт, щăԓта айԓтыева арсыр ԓєтутăт омăсты питсăт.

Щи тумпи Кудымкар вошн мўӈева Вуԓаӈ Отечественной ԓаԓьн ԓаԓясум ёх кев хурас аԓьсы. Щăта пермской сăран мир икет нємăт хăншман вәԓԓăт, ԓыв веԓпăс хуятăт иты ищи тәса вуракăт пиԓа ԓаԓяссăт.

Ма веԓщи щи арат пермской сăран хуят вантсум, щит шєӈк мир пєԓы сăмăӈ ёх, рәпатайӈ ёх. Ԓыв йис вәԓупсэԓ, рәт ясӈеԓ сăмăӈа тăйԓэԓ.

Путăр хăншăс:
Людмила Гурьева

Ма ёхԯам амамăтщет

Тăмхăтԯ ма йисăңа-нәптăңа ювум ăңкєм имия шәңта Татьяна Николаевна Енова (Шульгиная) тăта нух хăншты амамăтщет юкантԯаԯам. Вантэ, тăмăщ ай әмăщ путăр шәпиет ма тәп ԯўв унтасăԯн арсыр хăнтэт хәԯăнтты-ԯўңăтты щирăта тăм айкеԯăң нєпека тәса хăншԯум.

Катра ăңкєм шәңăт Мўвхот кәртăн Вуԯаң ԯаԯь еԯпийн сєма питăс па айтєԯн щи кәртăн єнмăс. Әхăт ԯавăртăң ԯаԯь оԯăтн па щи юпийн ԯапăтмит классăԯ вўш вәнты Асов кәртăң ăшкола-интернатн еԯԯы вәнԯтыԯăс. Щăԯта 1953-мит оԯн хўԯ вўты нєңа Пуԯңавăт вошн па еԯԯы вәнԯтăты вєрăԯ етшуптăсԯэ. Щи юпийн хăнты кәртăтн хўԯ вўты лашкопăтн рәпитăс. Ищи пураитн рўщ ясăң муй нєпекăтн ăн хошты хәйтнєңăт ямсыева па вещката вәнԯтуман вуԯкємăс. Ԯўв әрăԯ-щомăԯ унтасн ямкєм арат хăнты кўшкєпа ёш пос пунты щирăт катра тәса мущатсăт.

Щăԯта ăңкєм шәңăт хоттєԯ ёхăңа йис, иса Ԯўң Карвош кәртăн вәԯты питăс. Щăта вәԯман, иса хўԯ веԯпăсԯуман ащєм шәңăт пиԯа китумтак рәпитсăңăн.

Шєңк тәса па хурамăңа хăнты ԯәмăтты сухăт ёнтты иса хошăс. Ар пух муй эви єнмăԯтăс, хиԯыԯаԯ муй ай хиԯыԯаԯ пиԯа ищиты ԯўв шєңк ар вуԯкємăс. Ин тăм хăтԯăт вәнты ԯыв хуԯыева тăм нуви тәрум иԯпийн еԯԯы ямсыева па тăԯаңтєԯн вәԯԯăт. Араттєԯн Т.Н. Енова 85 оԯ мăр вәс па тăм Катра Карвош па Ԯўң Карвош ёхԯўв амамăтщет ԯўв сыры оԯăтн мăнєма щи хăщуптăсԯэ па щиты щи нёхмăс: «Нăң, айе, вєритԯăн ки, щитăт хăнтэт пăта хăншаԯн, ăнт ки вєритԯăн, нăң еԯԯы вәԯтыхоԯты нумăсн тăяԯн». Щи пăта муртăң амамăтщет тăмхăтԯ нынăна ин щи хăншԯум.

◆ Амамăтщєм-о-о-о! Хăнты хот ԯаңăԯ нўмпийн хишєм-парєм нянь пєлăк лойԯ! Щит па муй? (Тыԯăщ).

◆ Амамăтщєм-о-о-о! Ԯуңԯăн ки – ԯуңа; єтԯăн ки – єта! Ёш оԯңєм иса путԯаԯ! Щит па муй? (Ов щăры).

◆ Амамăтщєм-о-о-о! Вән Ас хуща – сот сєм, Ай Ас хуща – сот сєм! Щит па муй? (Ăл холуп).

◆ Амамăтщєм-о-о-о! Хәт ԯора пулăщ тәԯ, ԯапăт ԯора пулăщ тәԯ! Щит па муйсăр ут? (Пулщăң кеԯщи хўԯ).

◆ Амамăтщєм-о-о-о! Уԯԯăн ки – уԯа; киԯԯăн ки – киԯа! Муй арат пўш ма тăта ԯăриты вєритԯум? (Нух киԯты щос).

◆ Амамăтщєм-о-о-о! Паннє икен нăԯ тушпивет тушпи карăң ухпатăң веңңăн мўң хущева щи юхăтсăңăн! Щит па муйсăр утңăн! (Сәх па ай кăры хўԯңăн).

В.Е. Енов ăңкеԯ пиԯа

◆ Амамăтщєм-о-о-о! Паннє икен кăт хăнты хўԯ нє упеңăԯаԯ мўң хущева щи юхăтсăңăн! Щит па муйсăр утңăн! (Пишьян па сурăх хўԯңăн).

◆ Амамăтщєм-о-о-о! Паннє икен хўв аңнăңващ аңнăң хăнум нє мўң хущева щи юхтăс! Щит па муйсăр ут? (Вўнш хўԯ ими).

Владимир Енов ăңкеԯ шәңăт щирн хăюм амамăтщет нєпека нух хăншсăԯэ
Светлана Новьюхова хăншум хур

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№20 (3704), 22.10.2026

Соучредители
Дума, Правительство Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

Издатель
Департамент внутренней политики ХМАО-Югры

Редакция
ВРИО главного редактора – **Рагимова Н.В.**
Телефон (3467) 33-17-52(д.502)
Ответственный секретарь – **Вах Н.И.**
Телефон (3467) 33-17-52(д.503)

Адрес редакции и издателя:
628011, г. Ханты-Мансийск, ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52 (д.510)
E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте **www.khanty-yasang.ru**
Отпечатано:
ООО «Печатный Мир г. Сургут», ул.Маяковского, 14.

Индексы **04393, 54393**
Тираж **2166** экз.
Заказ **1544**
Цена свободная

Газета зарегистрирована Управлением Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по Тюменской области, ХМАО-Югре и ЯНАО.

12+

Свидетельство о регистрации ПИ №ТУ 72-00796 от 23 января 2013 г.

Мнение авторов публикаций не обязательно отражает точку зрения редакции.